

Co po Nowej Fali? Poezja polska w latach 1986–1996

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Marta Podgórnik, *Próby negocjacji prequel*. Cytat za: Wolne Lektury.
- Źródło: Marcin Świetlicki, ***, [w:] *Zimne kraje. Wiersze 1980–1990*, Warszawa 2002, s. 9.
- Źródło: Roman Honet, *Tańcząc wśród krów*, „Helikopter”, nr 2014/4.
- Źródło: Andrzej Sosnowski, *Rozmowa na wycieczce*, [w:] *Życie na Korei*, Warszawa 2006, s. 8.
- Źródło: Agnieszka Fulińska, *Wyprawa w stronę fantastyki*.
- Źródło: Janusz Sławiński, *Zanik centrali*, t. 2, „Kresy” 1994, s. 16.
- Źródło: Andrzej Sosnowski, *Apel poległych*, [w:] *Najrzykowniej*, Wrocław 2007, s. 27.
- Źródło: Piotr Sommer, *Korekta*, [w:] *Po ciemku też*, Poznań 2013, s. 179.
- Źródło: Marta Podgórnik, *straże*, [w:] *Pięć opakowań*, Wrocław 2008, s. 24.
- Źródło: Piotr Śliwiński, *Świat na brudno. Szkice o poezji i krytyce*, Warszawa 2007, s. 119.
- Źródło: Krzysztof Siwczyk, *Dzikie dzieci*, [w:] tegoż, *Dzikie dzieci*, Bydgoszcz 1995, s. 37.

Co po Nowej Fali? Poezja polska w latach 1986–1996

Pojęcie przełomu w poezji często budzi sceptyczną reakcję. O ile nie wątpi się w przemiany historycznoliterackie, o tyle „przełom” kojarzy się z konkretnym momentem, a taki albo trudno wskazać, albo wskazuje się go różnie. Jednocześnie przemiany nigdy nie mają charakteru uniwersalnego. W tym samym czasie koegzystują twórcy rozmaicie postrzegający literaturę i jej zadania.

Od lat 70. XX wieku – czasów Nowej Fali, ostatniej dobrze rozpoznanej i opisanej przez badaczy formacji poetyckiej – zmieniło się dużo, zarówno w samym życiu literackim, sposobach postrzegania literatury, jak i w społecznym funkcjonowaniu poetów i poetek. Jaki był stan poezji polskiej u schyłku XX wieku? Jakie przemiany zauważyli krytycy?

Twoje cele

- Poznasz nurty, które pojawiły się w polskiej poezji po Nowej Fali.
- Wyjaśnisz terminy: poezja naiwna, poezja sentymalna, zanik centrali.
- Zinterpretujesz wiersze współczesnych poetów.

Przeczytaj

Rok 1986

Pierwszy widoczny przełom po końcu [Nowej Fali](#) (1976) nastąpił 10 lat później – w 1986 roku. Ukazały się wówczas takie tomy, jak *Starzy znajomi* [Bohdana Zadury](#) oraz *Czynnik liryczny* [Piotra Sommera](#). Zasługą obu autorów było odświeżenie języka poetyckiego. Patosowi charakterystycznemu dla dotychczasowej liryki przeciwstawili język potoczny, rezygnując z walki politycznej poprzez twórczość.

((**Piotr Sommer**

Korekta

Nie przejmuj się przecinkami, te wszystkie
znaki przestankowe, dwukropki, średniki
i myślniki, które tak skrupulatnie
zaznaczasz, zostaną, mocą nieuwagi
korektora, przeoczone; twój rytm
zdania, myślenia, języka
okaże się mniej ważny, niż się
spodziewałeś, czy może niż chciałeś.
To były wszystko pobożne życzenia –
nie będziesz czytany do muzyki mowy
ale do zgiełku rzeczy.

Źródło: Piotr Sommer, *Korekta*, [w:] *Po ciemku też*, Poznań 2013, s. 179.

Przełamanie panujących w poezji tendencji przez Sommera i Zadurę wyznaczyło drogę twórcom związanym z czasopismem „[brulion](#)”, którego redaktorem naczelnym był [Robert Tekieli](#). Czasopismo ukazywało się w latach 1987–1999.

„Naiwni” i „sentymentalni”

[Andrzej Sosnowski](#), poeta, tłumacz i redaktor „Literatury na Świecie”, w tekście *Apel poległych* („Kresy” 1993) dokonał diagnozy przemian, które zaszły w poezji polskiej lat 1968–1993. Zarówno klasykom, takim jak [Czesław Miłosz](#), jak i poetom Nowej Fali Sosnowski przypisuje uprawianie poezji „naiwnej”, w najnowszych zaś tendencjach (wzrastające znaczenie poetów „brulionu”) dostrzega coś, co nazywa „sentymentalizmem”.

Utwór Andrzeja Sosnowskiego pt. *Wiersz (Trackless)* jako mural na ścianie szkoły w Lublinie, 2016

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Poezja „naiwna” według Sosnowskiego to taka, która ma **inklinacje uniwersalistyczne**; stoi na straży „prawdy”, moralności, tradycyjnych wartości; operuje prostotą języka, za pomocą którego formułuje sądy o rzeczywistości w przekonaniu, że słowa odpowiadają bytom. Natomiast główną cechą poezji „sentymentalnej” – której początków możemy upatrywać w połowie lat 80. i w sprzecznie wobec założeń i wpływów tej „naiwnej” – jest wiara w instytucję **podmiotu** jako jedynej pozostałości po tradycji, na której można oprzeć wiersz. Sosnowski ujmując to w następujący sposób:

((Andrzej Sosnowski

Apel poległych

„Ja” stoi teraz na straży siebie samego i to „ja” jest odczuwane jako bezpretensjonalnie autentyczne – choć znowu pojawia się kwestia języka [...]: przekonanie, że „oryginalny” język tej najistotniejszej mniejszości społecznej, jaką jest jednostka, czy w ogóle jakikolwiek język **marginalny**, lokalny, nieoficjalny, **subkulturowy** jest sam z siebie autentyczny, na sposób sentymentalny odnawia naiwność. I gra osobowościowych różnic pomiędzy tożsamościami najbardziej dostępnych z poetów „biblioteki” staje się w końcu tym, co dla czytelnika „brulionowej” serii najwyrazistsze.

Źródło: Andrzej Sosnowski, *Apel poległych*, [w:] *Najrzykowniej*, Wrocław 2007, s. 27.

Krytykiem, który w tamtym czasie bacznie przyglądał się pokoleniu „brulionu”, był Karol Maliszewski. Wprowadził on do obiegu krytycznoliterackiego rozróżnienie na „klasycystów” i „barbarzyńców”, opisane w artykule *Nasi klasycyści, nasi barbarzyńcy*, który ukazał się w 19 numerze „Nowego Nurtu” (1995). Mianem barbarzyńców określił właśnie poetów „brulionu”.

„Zanik centrali”

Opisując w 1994 roku stan poezji współczesnej, Janusz Sławiński posłużył się określeniem „zanik centrali”. Badacz sytuuje to zjawisko pomiędzy okresem funkcjonowania klasyków (Zbigniewa Herberta, Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza, Wisławy Szymborskiej) oraz poetów Nowej Fali (Jerzy Kronhold, Julian Kornhauser, Adam Zagajewski) a początkiem wzrastania w siłę tzw. pokolenia „brulionu” (Marcin Świetlicki, Marcin Baran, Marcin Sendek, Krzysztof Koeher, Jacek Podsiadło). W ujęciu Sławińskiego „zanik centrali” oznacza proces stopniowego rozpadu instytucji, które wcześniej warunkowały funkcjonowanie i sposoby wartościowania literatury. Na tym tle postępował zanik wiodącej roli poetów, takich jak Czesław Miłosz czy Zbigniew Herbert, których utwory wyznaczały pewne standardy etyczno-polityczne oraz podkreślały dominację stylu wysokiego w poezji. Powolne przewyższanie ich estetyk w środowisku poetyckim prowadziło m.in. do osłabienia instytucji „wieszczów” (poetów pełniących dla rodaków funkcję autorytetów moralnych i intelektualnych), jak również do rozpadu całościowej wizji świata i samej literatury. Rozpad ten miał dokonywać się stopniowo w latach 80. i skończył się rozproszeniem i wielkim zróżnicowaniem poetyckich języków w pierwszej połowie lat 90. Połączyło się to ze stopniowym zanikiem instytucjonalnych ograniczeń (m.in. cenzury) oraz spadkiem znaczenia PRL-owskich czasopism i organizacji literackich.

((Janusz Sławiński

Zanik centrali

Miejsce owej Całości, która potem dostarczała wspólnych ram poetyckiej komunikacji i organizowała ją wokół pewnego centrum, zajmuje teraz układ **policentryczny**: wielość mikroświatów – społecznych i duchowych – w których poeci i czytelnicy wzajem się odnajdują. W każdym występują lokalne gusta, lokalne miary ocen, lokalne obiegi tekstów, lokalne przywiązania, autorytety i hierarchie, lokalne zrozumiałości i niezrozumiałości. [...]

Rozsyпка współczesnej poezji, jej **partykularyzowanie się** i zakorzenianie w lokalnościach uważam za proces najzupełniej

naturalny (zdrowy) i współbieżny w swoim znaczeniu z tym, co znajduje dziś odbicie w mitologii powrotu do „małych ojczyzn” i elementarnych wspólnot komunikacyjnych.

Źródło: Janusz Sławiński, *Zanik centrali*, t. 2, „Kresy” 1994, s. 16.

To rozproszenie i brak „centrum” również w późniejszych latach zaowocuje nowymi, osobnymi stylami poetyckimi, które z czasem zyskają duże znaczenie w polskiej literaturze. Nawet jednak w okresie popularności poetów „brulionu”, od początku lat 90. funkcjonowali inni poeci, którzy z czasem zyskali szerokie uznanie, np. [Eugeniusz Tkaczyszyn-Dycki](#) czy [Andrzej Sosnowski](#).

Nowe głosy z końca wieku

W drugiej połowie lat 90. pojawiły się, a do końca pierwszej dekady XXI wieku umocniły głosy twórców, którzy zaproponowali osobne postawy wobec nowej rzeczywistości i poezji.

W 1995 roku [Krzysztof Siwczyk](#) zadebiutował tomem poetyckim *Dziki dzieci*. Książka Siwczyka, czytana przez niektórych jako swego rodzaju manifest pokoleniowy roczników lat 70., była szeroko komentowana i do tej pory jest ważnym punktem odniesienia dla czytelników i badaczy, próbujących opisać ostatnie trzy dekady w poezji.

((Krzysztof Siwczyk

Dziki dzieci

Jesień w kościele Jeszcze nie grzeją Zimno
Stoję przed krzyżem koloru zakalca
Wypłukane do żywego metalu - milionem dotyków -
stopy Chrystusa są zziębnięte jak poręcze
w porannych autobusach

Do kościoła wchodzi dwójka dzieci piszcząc
styropianem znalezionym obok sklepu meblowego
Kończą jeść słonecznik Zamykają poitną
jakiś brzydki kawał i cichną
zatrzymując się przed Chrystusem

Nagle dziewczynka z tłustymi włosami i
napuchniętymi węzłami chłonnymi podchodzi

do Chrystusa i zaczyna Go łąskotać
w kierunku od pięt do najmniejszego palca
Chłopak melduje o wyrazie twarzy łąskotanego

Nie wiem dlaczego ale podchodzę do nich i
już razem łąskoczemy różnymi technikami
zmarzniętego Boga Odczekujemy chwilę i dalej
Postanawiamy robić to tak długo
aż coś się zmieni

Czekamy nie mówiąc do siebie
Nasłuchujemy

Czekam
Nasłuchuję

Źródło: Krzysztof Siwczyk, *Dziki dzieci*, [w:] tegoż, *Dziki dzieci*, Bydgoszcz 1995, s. 37.

Dilek Demirci, Bez tytułu, 2009

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rok 1996 przyniósł debiutancką książkę [Romana Honeta](#) *Alicja*; dwa lata później ukazał się drugi tom autora, zatytułowany *Pójdiesz synu do piekła*. Poezja Honeta została zaliczona przez [Mariana Stalę](#) do „*nurtu ośmielonej wyobraźni*”. Dominuje w tych wierszach oniryzm, a silny, ironiczny podmiot, tak ważny dla brulionowców, rozmywa się w mrocznych wizjach i niejako traci kontrolę nad własnym monologiem lirycznym. Krytycy dostrzegają w poezji

Honeta nieustanne próby rozprawienia się z pamięcią (także zbiorową) oraz uczuciem straty.

((Roman Honet

Tańcząc wśród krów

ciała, z którymi grałem w piłkę,
wskakiwałem do rzeki o zmierzchu
i całowałem noże na białym nasypie,
wywęszyły, odnalazły mnie

wyszły z ziemi nagie
i biegną do mnie przez łąki, tańcząc wśród krów,
i każde ma na szyi psa
jak szal. jak szal

noc mi odkrywa,
kim już byłem. kim byliśmy
razem – przywołanie istot
przeciętych mroźną szarfą błyskawicy

składniki śniegu: szum i deformacja,
blask na przyjęcie zmarłego/
umarłej – czekałem, płacząc.
byłem twoim okiem

Źródło: Roman Honet, *Tańcząc wśród krów*, „Helikopter”, nr 2014/4.

Fred Yates, *Swimming in the River*, XX w.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ważną poetką stała się też [Marta Podgórnik](#), która zadebiutowała jako 17-latką w 1996 roku tomem *Próby negocjacji*. W swoich wierszach Podgórnik gra z tradycyjnymi formami poetyckimi (m.in. stosując rymy), jej utwory charakteryzuje muzyczność. Jednocześnie wyraźny w nich jest silny, [feministyczny](#) głos – zaczepny i prowokacyjny.

((Marta Podgórnik

Próby negocjacji ***prequel***

O stu tysiącach Alej Piłsudskiego, rwących pod oknem, gdy budzi mnie w Hotelu dzwonek. Że nie znam źródeł ni prawideł gry, do której ani nie zapraszam. Wiem wiele, jak na swoje 36 lat.

Psikus światła w odłamkach szyb, w drodze na gorzką impresję z finałem, co nie smakuje za razem. Potrzeba dokonań, nim się stanie przedmiotem. Zdrowo pokręciło! Pito zdrowie i zgodnie

paliliśmy mocne i cukierki jadłam garściami. Dziwne odrętwienie. Nadciągają pociągi z Częstochowy i Białegostoku, z Opola, Poznania. Żetony C i odrębne unie biletowe. Esoes z wywczasów:

wartcy, względni i zgodni! Ubezpieczaj mnie, po południu wpadaj
zamknąć pocałunkiem usta. W ciemno. Nic właśnie się zdarza.
Zuch dziewczyna! Chyba się porzygam. Stoję jak reklama O czym
piszesz pod neonem Dworzec Łódź Fabryczna. Martwieją opuszki
planów. Mam jeszcze 17 lat i jestem, nie wiem jak napisać

7 grudnia 1996

Źródło: Marta Podgórnik, *Próby negocjacji prequel*. Cytat za: Wolne Lektury.

Paul Delvaux, *Train in Evening*, 1957

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

„brulion”

czasopismo literackie i kulturalne, wydawane w latach 1987–1999 pod redakcją Roberta Tekielego; także formacja poetycka skupiona wokół tego pisma, należeli do niej m.in. Jacek Podsiadło, Marcin Świetlicki, Marcin Baran, Krzysztof Koehler; poezję autorów pokolenia „brulionu” charakteryzuje m.in. nonkonformizm, perspektywa jednostkowa, poruszanie tematów codziennych, swoboda języka poetyckiego, obecność wątków kultury masowej

feminizm

(łac. *femina* – kobieta) – szereg ruchów o charakterze politycznym, społecznym, kulturowym i intelektualnym, które łączy idea walki o równość płci

Nowa Fala

formacja poetycka funkcjonująca w latach 1968–1976, której głównym założeniem było znalezienie adekwatnego literackiego opisu rzeczywistości w ramach „nienaiwnego realizmu” (termin Juliana Kornhausera) i tym samym odkłamanie w poezji partyjnej nowomowy; do twórców nowofalowych zalicza się m.in. Juliana Kornhausera, Adama Zagajewskiego, Jerzego Kronholda

nurt ośmielonej wyobraźni

termin zaproponowany przez Mariana Stalę na określenie poezji Romana Honeta i autorów estetycznie z nim spokrewnionych; poezja „ośmielonej wyobraźni” cechuje się wizyjnością, surrealistycznością i onirycznością,

Film

Polecenie 1

Na podstawie wykładu wyjaśnij, czym jest pokolenie w historii literatury i czemu służy wyodrębnianie pokoleń literackich.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1CLcYKU0>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film pod tytułem Poezja polska w latach 1989 - 1999. Część pierwsza

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1CLcYKU0>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film pod tytułem Poezja polska w latach 1989 - 1999. Część druga

Polecenie 2

Scharakteryzuj dwa pokolenia literackie, o których jest mowa w wykładzie.

Polecenie 3

„Literatura zawsze żyje buntem i karmi się buntem” – wyjaśnij, jak rozumiesz ten cytat.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Co wiesz o poezji najnowszej? Rozwiąż krótki quiz.

Zaznacz poprawną odpowiedź. W roku 1986 ukazały się przełomowe tomy poetyckie

- ☐ Marcina Świetlickiego i Jacka Podsiadły.
- ☐ Adama Zagajewskiego i Krystyny Miłobędzkiej.
- ☐ Piotra Sommera i Bohdana Zadury.

Zapoznaj się z fragmentem szkicu krytycznego o Czesławie Miłoszu. Zaznacz pojęcie, które najtrafniej opisuje sytuację w poezji polskiej po śmierci Miłosza.

((Piotr Śliwiński

Świat na brudno. Szkice o poezji i krytyce

Kiedy umarł, jeden z młodych poetów mówił w radiu, że skończyła się nie tylko epoka wielkości, ale i czas **supremacji**, uciążliwego władztwa, jakie Miłosz sprawował nad polską literaturą, że teraz nareszcie rozwiążą się języki.

Źródło: Piotr Śliwiński, *Świat na brudno. Szkice o poezji i krytyce*, Warszawa 2007, s. 119.

☐ poezja sentymentalna

☐ nurt ośmielonej wyobraźni

☐ poezja naiwna

☐ zanik centrali

Ćwiczenie 3

Zaznacz zjawiska w poezji XX wieku związane z pojęciem zaniku centrali ukutym przez Janusza Sławińskiego.

☐ powrót wielkich klasyków

☐ pochwała jednostkowości

☐ lokalność

☐ zmierzch autorytetów wyznaczających standardy w poezji

☐ apolityczność

Zapoznaj się z fragmentem wiersza Marcina Świetlickiego z tomu *Zimne kraje* (1981), a następnie dokonaj jego analizy. Zaznacz poprawne stwierdzenia dotyczące tekstu.

((Marcin Świetlicki

Dlaczego twój niepokój tak obraca się
wokół wyrazów: więzienie, powstanie,
zachód, wschód, wolność, wyżywienie,
dostęp do tego-tamtego, więźniowie
polityczni?

To są małe wyrazy, to są wyrazy najmniejsze,
dlaczego właśnie o nie zawadza twój język?
[...]

Źródło: Marcin Świetlicki, ***, [w:] *Zimne kraje. Wiersze 1980–1990*, Warszawa 2002, s. 9.

- ☐ Podmiot liryczny sygnalizuje nieprzystawalność słów do rzeczy.
- ☐ Podmiot liryczny wyraża zwątpienie w wagę słów.
- ☐ Podmiot liryczny bagatelizuje znaczenie wydarzeń z najnowszej historii Polski.
- ☐ Zachód i wschód mają w wierszu znaczenie polityczne i geograficzne.

Zapoznaj się z wierszem Piotra Sommera *Korekta* i wykonaj następujące polecenia:

- 1) Ustal, kim jest podmiot liryczny wiersza.
- 2) Podaj odbiorcę tekstu.
- 3) Wyjaśnij, kim może być wspomniany w utworze korektor.
- 4) Wyjaśnij sens metafory zawartej w końcowych wersach utworu.

((Piotr Sommer

Korekta

Nie przejmuj się przecinkami, te wszystkie
znaki przestankowe, dwukropki, średniki
i myślniki, które tak skrupulatnie
zaznaczasz, zostaną, mocą nieuwagi
korektora, przeoczone; twój rytm
zdania, myślenia, języka
okaże się mniej ważny, niż się
spodziewałeś, czy może niż chciałeś.
To były wszystko pobożne życzenia –
nie będziesz czytany do muzyki mowy
ale do zgiełku rzeczy.

Źródło: Piotr Sommer, *Korekta*, [w:] *Po ciemku też*, Poznań 2013, s. 179.

Zapoznaj się z wierszem Krzysztofa Siwczyka z tomu *Dziki dzieci* (1995).
Zinterpretuj tytuł utworu.

((Krzysztof Siwczyk
Dziki dzieci

Jesień w kościele Jeszcze nie grzeją Zimno
Stoję przed krzyżem koloru zakalca
Wyplukane do żywego metalu - milionem dotyków -
stopy Chrystusa są zziębnięte jak poręcze
w porannych autobusach

Do kościoła wchodzi dwójka dzieci piszcząc
styropianem znalezionym obok sklepu meblowego
Kończą jeść słonecznik Zamykają pointą
jakiś brzydki kawał i cichną
zatrzymując się przed Chrystusem

Nagle dziewczynka z tłustymi włosami i
napuchniętymi węzłami chłonnymi podchodzi
do Chrystusa i zaczyna Go łaskotać
w kierunku od pięt do najmniejszego palca
Chłopak melduje o wyrazie twarzy łaskotanego

Nie wiem dlaczego ale podchodzę do nich i
już razem łaskoczemy różnymi technikami
zmarznętego Boga Odczekujemy chwilę i dalej
Postanawiamy robić to tak długo
aż coś się zmieni

Czekamy nie mówiąc do siebie
Nasłuchujemy

Czekam
Nasłuchuję

Źródło: Krzysztof Siwczyk, *Dziki dzieci*, [w:] tegoż, *Dziki dzieci*, Bydgoszcz 1995, s. 37.

Ćwiczenie 7

Określ sytuację liryczną wiersza *Dziki dzieci*. W tym celu uzupełnij tabelę.

Kto mówi?	
O czym mówi?	
Gdzie i kiedy mówi?	
W jaki sposób mówi?	

Ćwiczenie 8

Oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń odnoszących się do wiersza *Dziki dzieci*. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

	Prawda	Fałsz
Podmiot liryczny utożsamia się z dziećmi i ich działaniami.	☐	☐
Mimo determinacji bohaterów próby wywołania reakcji posągu są bezskuteczne.	☐	☐
Wyrażenie „zmarzniętego Boga” ma znaczenie metaforyczne.	☐	☐
Podmiot liryczny wiersza ujawnia się tylko w dwóch ostatnich wersach.	☐	☐

Zapoznaj się z wierszem Andrzeja Sosnowskiego *Rozmowa na wycieczce*. Przedstaw w formie mapy myśli wyrażoną w wierszu opozycję kiedyś – teraz. Uzupełnij mapę myśli odpowiednimi cytataми.

((Andrzej Sosnowski

Rozmowa na wycieczce

Tyle tu stokrotek, zawilców, niezapominajek –
spróbuj zapamiętać, gdy śpiew znad horyzontu
ściera zmarszczki z czoła i kołysze pamięć
przed dryfem umysłu w słabym prądzie nocy.
Bo sny dosłowne jak świerszczyk zostały daleko,
gdzie płacz rewolucjonisty nad Heglem.

Ale kiedy to było? Kiedyś na każdym kroku
cios obuchem sensu, dziś tylko niuanse,
związki między kometą i wielorybami
w nurcie Sacramento, akwenach Alaski.
I sny raczej misterne, w których ona pragnie
pójść do spowiedzi, a ksiądz na to: „Szaleństwo –

jeżeli popełnisz drogocenny błąd
może się narodzi nowe społeczeństwo”.

Wydoroślałe jak Bóg w nawiasie ekologii
te sny, te marzenia wpierw kończą na bruku,
a potem pod mostem i na samym dnie.
Jak opłatek dzielimy los tych wielorybów.
Czyżby? Kiedy świat niby luźna twarz
powoli zastyga wokół czyjegoś uśmiechu?

Ćwiczenie 10

Na podstawie utworów poetyckich zacytowanych w lekcji ustal i opisz, czym charakteryzuje się twórczość poetów, którzy nastąpili po Nowej Fali.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Co po Nowej Fali? Poezja polska w latach 1986–1996

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

3) rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych oraz odczytuje ich funkcje;

4) rozróżnia grupę literacką i pokolenie literackie; rozpoznaje założenia programowe w utworach literackich różnych epok;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- charakteryzuje pokolenie literackie, które pojawiło się w polskiej poezji po Nowej Fali,
- określa sytuację liryczną analizowanych wierszy współczesnych poetów,
- interpretuje wiersze m.in. Piotra Sommera, Krzysztofa Siwczyka, Andrzeja Sosnowskiego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem e-podręcznika;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza).

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego;
- praca w parach.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Co po Nowej Fali? Poezja polska w latach 1986–1996”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i multimedium w sekcji „Film” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i rozwiązywać zadania.

Faza wprowadzająca:

1. Wyświetlenie na tablicy treści zawartych w sekcji „Wprowadzenie”. Określenie przez nauczyciela wiążących dla uczniów kryteriów sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: nauczyciel przypomina, czym charakteryzowała się twórczość poetów Nowej Fali, kto należał do tej formacji, kiedy i w jakich warunkach społeczno-historycznych funkcjonowała. Może skorzystać z e-materiałów: 1167 *Program Nowej Fali w ujęciu Stanisława Barańczaka* i 1099 *Odkłamywanie świata w poezji Nowej Fali*.
3. Podanie celu i tematu zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Faza realizacyjna rozpoczyna się od przypomnienia najważniejszych informacji z wykładu eksperta, dotyczącego pokolenia poetyckiego lat 1986–1996. Uczniowie wspólnie ustalają odpowiedź na pytanie: czym jest pokolenie w historii literatury i czemu służy wyodrębnianie pokoleń literackich.
2. Polecenie 2: *Scharakteryzuj dwa pokolenia literackie, o których jest mowa w wykładzie*, uczniowie wykonują w parach. Po upływie ustalonego czasu nauczyciel prosi o przedstawienie odpowiedzi kilka wybranych osób.
3. Uczniowie dzielą się na 3 grupy, w których będą pracować nad interpretację wierszy współczesnych poetów.
Grupa 1: Marcin Świetlicki, *****, Piotr Sommer, *Korekta*
Grupa 2: Krzysztof Siwczyk, *Dzikie dzieci*
Grupa 3: Andrzej Sosnowski, *Rozmowa na wycieczce*.

Przekład intersemiotyczny. Pierwsze polecenie dla wszystkich grup brzmi: wyszukajcie w internecie utwór muzyczny, który waszym zdaniem dobrze oddaje nastrój lub wymowę wiersza (wierszy), nad którym pracujecie.

Następnie przedstawiciel każdego zespołu odczytuje wiersz, a grupa ilustruje tekst utworem muzycznym. Uczniowie uzasadniają swój wybór, członkowie pozostałych grup i nauczyciel mogą go skomentować.

Później zespoły przystępują do pracy nad interpretacją wierszy. Pomocne w ich pracy mogą być ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”: gr. 1: ćw. 4 i 5; gr. 2: ćw. 6-8, gr. 3: ćw. 9.

Po upływie ustalonego czasu liderzy grup przedstawiają propozycje odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. W podsumowaniu pracy interpretacyjnej uczniowie wypisują charakterystyczne cechy twórczości poetów, którzy nastąpili po Nowej Fali.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćw. 1-3 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

- „Kwartalnik Literacko-Kulturalny LiryDram” nr 27, kwiecień-czerwiec 2020.
- Małgorzata Peroń, „*Ośmielona wyobraźnia*” Romana Honeta, „Nowy Napis Co Tydzień” 2019, nr 3.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Film” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.